

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sifre Kodesh

‘im targumim u-ve’urim mi-meḥabrim shonim

Mishle

Landau, Moses I. Landau, Moses I.

Prag, 594 [1833 oder 1834]

א

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9155

ומתוך שהם טרודים
 במחשבותם של תרמית אין
 להם שמחה וליועלי שלום
 שמחה: (כא) לא יאונה
 ללדיק. לא יארע לא תודמן
 לו עבירה בלי דעת:
 (כג) אדם ערום נוטה
 דעת. אפילו בחמתו הוא
 לנוע וכל שכן לדברי
 שעות הוא מנסה אבל לב
 בסיל יקרא אולת מכריז
 אולת בקול רם: (כד) יד
 חרוצים. ישהים: תמשול.
 תעשיר: (כה) דאגה בלב
 איש ישחנה. יסיחנה מדעתו:
 ודבר טוב ישמחנה. יעסוק
 בתורה והיא תשמח את
 הדאגה שבלבו ותלילנה
 ממנה. ולדברי האומר
 ישחנה לאחריו כך סופו של
 מקרא ודבר טוב שינחמנו
 חבירו ישמח את הדאגה.
 (כו) יתר מרעהו לדיק.
 הלדיק מותר מדותיו ועוב'
 עליהם. יתר לר"י ש'בלע"ז:
 ודרך רשעים. שהיא למודה
 להרע היא תתעם: (כז) לא
 יתרוך. מחובר למקרא
 שלפניו כלומר דרך רשע
 תתעהו ולא יתרוך את ידה
 של רמיה שלו. לא יתרוך
 לא ילתיח בתרמיתו ולפי
 שדבר בל' לידה נופל בו ל'
 תריכה שהניד המלית לך
 את העופות וחוכן באש:
 והון אדם יקר חרוץ. מקרא
 מסורס הוא והון אד' שהוא
 חרוץ יקר הוא ממון אדם
 כשר יקר הוא. חרוץ עושה
 אמת כמו יד חרוצים תעשיר
 (לעיל י'): (כח) באורח
 לדיקה חיים ודרך נתיבה.
 של לדיקה: אל מות. לא ימות:

יג (א) בן חכם מוסר
 אב. מקרא קלר הוא
 בן חכם שואל ואיהב מוסר

(כא) לא יאונה לצדיק כל-און
 ורשעים מלאו רע:
 (כב) תועבת יהוה שפת-שקר
 ועשי אמונה רצוננו:
 (כג) אדם ערום כסה דעת
 ולב כסילים יקרא אולת:
 (כד) יד-חרוצים תמשול
 ורמיה תהיה למס:
 (כה) דאגה בלב-איש ישחנה
 ודבר טוב ישמחנה:
 (כו) יתר מרעהו צדיק
 ודרך רשעים תתעם:
 (כז) לא-יתרוך רמיה צידו
 והון-אדם יקר חרוץ:
 (כח) באורח-צדקה חיים
 ודרך נתיבה אל-מות:

יג

(א) בן חכם מוסר אב
 ולץ לא-שמע גערה:
 (ב) מפרי פי-איש יאכל טוב
 ונפש בגדים חמם:
 (ג) נצר פיו שמר נפשו
 פשק שפתיו מחתה-ליו:

מחאה

אב. וי"א בשביל מוסר האב הוא חכם: ולץ לא שמע גערה. שאינו מקבל תוכחו: (ב) מפרי פי איש יאכל טוב. משבר תורתו יאכל טוב בעולם הזה והקדן קיימת לע"הב: ונפש בוגדל חמם. ומסן בוגדל חמם כמו אש את נפסכם (בראשית כ"ג) אל תחנני בנפש לרי (תהלים כ"ז): (ג) פושק שפתיו. פותח

משלי יב יג

באור לא

- (כא) דען פֿראַממען טריפֿעט קיין אונפֿאלל, דיא גאָטטלאָזען ווערדען מיט אונגליק איבערהייפֿט.
- (כב) איין אַבשייא האָט גאָטט אַן פֿאַלשע ליפֿפען, וואָהלגעפֿאַללען אַבער אַן טרייא האַנדעלנדען.
- (כג) דער קלוגע מאַן פֿערבירגט בעשיידען זיין וויססען, דער פֿראַלערישע טהאַר פֿערקינדעט זיינע אונוויסענהייט.
- (כד) דיא רעדליך טהאַטיגע האַנד העררשט, דיא בעטריגערישע ווירד איהר ענדליך דיענסטבאַר.
- (כה) איינע זאָרגע אין דעם מענשען הערץ ווערדע נור בעי טראַכטעט, דאַן גיבט איין גוטער אומשטאַנד איינען הייטערן אַנשטריך איהר.
- (כו) זיינעם נעכטען (ווינשט) דער פֿראַממע דאַו בעסטע, דיא אַרט דער גאָטטלאָזען איזט אירדע צו לייטען.
- (כז) דער בעטרוג רעסטעט זיינען פֿאַנג ניכט, דאַו פֿערמעגען דעם רעדליך = טהעטיגען איזט קעסטליך.
- (כח) אויף דעם וועגע דער טונגענד איזט גליקעליגקייט, איהר פֿפֿאַד פֿיהרט צור אונשטערבליכקייט.

יג

- (א) איין ווייזער זאָהן ניממט פֿאַטערליכע לעהרע אַן, איין שפּעטטער אַכטעט ניכט אויף פֿערווייזע.
- (ב) דער גוטע ווילל נור פֿאַן דען פֿריכטען דעם גוטווילליג, גען געניעסען, דיא טרייאלאָזען וואָללען נור רויבען.
- (ג) ווער זיינען מונד בעוואַכט, בעוואַהרט זיך זעלכסט, בייא אימער בעוועגטען ליפֿפען דראָהט געפֿאַהר. דער

(כא) לא יאנה לצדיק, כמו והאלהים אנה לידו (שמות כ"א י"ג). ורשעים מלאו רע, עבר במקום עתיד. (כד) יד הרוצים, כנר בארתי כי החרילות היא התעסקות והשתדלות על פי היושר והמשפט, ואמר המליך כי יד החרוץ תמשול וגם יד רמיה תהי' לה למס כי החכ' ידע לעשות גם איש מרמה לכלי חפצו כגודע. (כה) דאגה בלב איש ישחנה, כנר פירש רש"י שהוא מענין שיחה ישחנה לחקרים (ונחלק אס כן שי"ן שמאלית בימני'), אולם יען שהוראת שיח גם המחשבה והשתכלות (עיין בספר המליך להחכם געוועניוס) לכן אשרתי שהכוונה אס יהיה דאגה בלבו ישב וישתכל בה וישקיף עליה מכל דד ואז עד מהרה ימלא מקור'רוח והללה. וכנר גודע בחכמת הנפש כי כל הרגשה יהי' שמחה או עלב אס ננתח אותה לחלקיה כנר תחלש עוז פעולותיה. (כו) יחר מרעהו, הלדיק יחפון שיהיה לרעהו יתר בכל טוב והרשעים ירלו אך להתעות לבני אדם, ובא המ"ס תמורת הלמ"ד; ואמר מרעהו ביחיד כי על כל אחד מרעיו ידבר. (כו) לא יחרך רמיה, חרוך היא העברה באש להעביר השער והוא

ידוע בארמית ובחז"ל. והון אדם, פירושו הפוך והון אדם חרוץ יקר (בן מלך) וכן תרגמתי. (כח) ודרך נתיבה אל מוח, כל מקום שבה מלות אל או לא אלל שם דבר, ענינו התנגדות בחיוב (קחטערער ענטגעגענעטעלט), עיין תל"ע דפוס פראג מהדורא תניינא ח"ג, בערך תארי הפעל בההערה.

יג (א) בן חכם, פעל שמע במאמר השני מושך גם הראשון, וזעורו בן חכם שמע מוסר, ועבר במקום בינוני. (ב) מזרי פי איש, לדעתי סרס המקרא מפרי איש טוב יאכל איש טוב, והכוונה כי איש טוב לא ישתוקק אל פרי אס לא המה לאיש אשר יחן בעין יפה, ונפש בגדים אותה אך לחמום פרי כענין ויחמום כגפן בסרו (איוב ט"ו ל"ג). (ג) פושק שפחיו, ענינו פותח, וחברות פשקי רגליך (יחזקאל ט"ז כ"ה).

פוחת שפתיו לדבר תמיד
 כל רוחו מן ותפסקי רגליך
 (יחזקאל ט"ו) ל' רחב:
 (ד) מתאזה ואין נפשו עלל.
 מתאזה נפשו לכל טוב ואין:
 ונפש חרוטים תדושן. ישרים
 האוכלים יגיע כפייהם זהו
 משמעו לפי פשוטו. ולפי
 משלו לעתיד יראה בכבוד
 ת"ח ויתאזה ולא ישיג לו:
 (ה) דבר שקר ישנא לדיק.
 הלדיק שונא דבר שקר אבל
 הרש' מקבלו יבאיש ויחפיר.
 את הנריות בכך: (ו) ורשעה
 תסלק חטאת. כמו חוטא
 ועל שהוא רשע גמור
 קראוהו חטאת ומשמעותו
 את החוטא תסלק רשעתו
 תלקל אתו ותשפילהו.
 כל סלוק קלקול וכשלו הוה
 כמו (לקמן י"ט) אולת אדם
 תסלק דרכו תביא עליו רע':
 (ז) יש מתעשר ואין כל.
 מראה עממו עשיר. ד"א יש
 אדם שהוא מתעשר בסופו
 ואין לו כלום בתחלתו ויש
 שהוא בא לידי עניו' מממון
 גדול. ד"א מתעשר בגזל
 עניים וסוף אין לו כלום ויש
 מתרושש על ידי שפירז ונתן
 לאביונים והוה רב מוכן לו:
 (ח) כופר נפש איש עשרו.
 עשרו של אדם הוא כופר
 נפשו שעשה ממנו לדיקה:
 ורש לא שמע גערה. ובלבד
 שלא ישמיע גער' לרש שנותן
 לו ואינו מכלימו. ד"א כופר
 נפש איש עשרו תורתו ורש
 בדברי תורה לא שמע גערה
 אינו יודע לסור מן הרעה

(ד) מתאזה ואין נפשו עצל
 ונפש חרצים תדושן:
 (ה) דבר שקר ישנא לדיק
 ורשע יבאיש ויחפיר:
 (ו) צדקה תצר תם דרך
 ורשעה תסלק חטאת:
 (ז) יש מתעשר ואין כל
 מתרושש והוה רב:
 (ח) כפר נפש איש עשרו
 ורש לא שמע גערה:
 (ט) אור צדיקים ישמח
 ונר רשעים ידעך:
 (י) רק בזדון יתן מצה
 ואת נועצים חכמה:
 (יא) הוה מהבל ימעט
 וקבץ על יד ירבה:
 (יב) תוחלת ממשכה מחלה לב
 ועץ חיים תאזה באה:
 (יג) בז לדבר יחבל לו
 וירא מצוה הוא ישלם:

הורח

לפי שלא נזהר. ומ"א על מחלית השקל מדבר שהטיל הכתוב על כל ישראל והאזה בו דל ועש' שאין הרש
 שומע גערה וכלימה מן העשיר לאמר לו חלקי גדול מחלקך בקרבנו' כבור: (ט) ידעך. ל' קפיל' שהשלהבת
 קופלת ונכרתה: (י) רק בזדון יתן מצה. מחלוקת: ואת נועזי'. ועם המתיעלי' תלין חכמה: (יא) הוה
 מהבל ימעט עושה גרסתו חבילות חבילו' ימעט שיסתבח ממנו מעט מעט: (יב) תוחלת ממשכה.
 מבטוח עממו על חבירו ואינו עושה: מחלה לב. מביאה חולי לבב. ואין מחלה זה שם דבר כמו (שמו"ב')
 והסירותי מחל' מקרבך אף כמו (ויקר' י"ח) מעלת גרה: ועץ חיי' תאזה באה. מסורס הוא בלומ' תאזה
 באה הרי הוא כעץ חיים תוחלת שהחיל הקב"ה לישראל ולפס' שישונו והם לא שנו סוף באה להם למחלת
 לב ובשתאותו באה שהם עושין רגונו עץ חיים הוא להם: (יג) בז לדבר יחבל לו. הבזוה אחד מד"ת סוף
 מתמשכן עליו: וירא מצוה הוא ישלם. יקבל שבר. ומדרש תילים דורש בז לדבר יחבל לו על דוד שאמר
 לפני הקב"ה רבונו של עולם מה הנאה באועים שנראת אמר לו חייך סוף שתלטרך לשטות כשנא לפני
 אביש

- (ד) דער פוילע איזט ליסטערן אונד ערלאנגט ניכטס, דער וואונש דער טהעטיגען ווירד בעפריידיגעט.
- (ה) דער פראקטמע האסטט יעדע ליגע, דער גאטטלאזע פערליימדעט אונד שענדעט.
- (ו) דיא טונענד בעשיטצט דען רגליך וואנדע:נדען, דאז לאסטער פיהרט דען זינדער איררע.
- (ז) מאנכער טהוט רייך, אונד בעזיטצט ניכטס, מאנכער שטעללט זיך ארם אונד האט גראסעם פער מעגען.
- (ח) דער רייכטהום שיטצט זיינען בעזיטצער, דער ארמע דארף אויף שעלטווארטע ניכט אכטען.
- (ט) דאז ליכט דער פראקטמען איזט הייטער, דיא לאמפע דעם גאטטלאזען ערלישט.
- (י) דורך מוטהוויללען ווירד צאנק פעראנלאסט, בייא בעזאנגענען איזט ווייזהייט.
- (יא) לייכט ערווארבענעם פערמעגען ניממט באלד אב, ווער אללמערהליג זאממעלט פערמעהרט עם.
- (יב) לאנגווייהריגעם האפען איזט זעלענקוממער, איין ערפילטער וואונש איזט איין לעבענסבוים.
- (יג) ווער דאז געועטיץ פערצאכטעט, פערוואונדעט זיך, ווער עחרפורכט דאפיר האט, ווירד בעלאהנט.

דיא

(ה) יבאיש ויחפיר, שרש
 באש הונח על הריח הרע
 ובאש היאור (שמות ז' י"ח)
 ונשאל על כל דבר הנמשך
 ולזה נאמר להבאישי ביושב
 הארץ (בראשית ל"ד ל') כמו
 שיאמר בעל ל"א (חזק חיים)
 זען גערוך ברינגען) יהכוו:
 כאן כי הלדיק ישאל כל דבר
 שקר אם גם כל זיק בזה
 לשום אדם, אולם הרשע
 יפית כזבים לתת את רעהו
 לשמלה. (ו) חס דרך,
 הכוונה כמו שכתב הראב"ן:
 איש תם דרך וכן תסלק
 חטאת זיעורו איש חטאת.
 (ז) יש מחעשר ואין כל,
 התפעל יור' גם על הפעול'
 המדומה (טיינהאנדלונג)
 אם מראה אדם את עצמי
 באלו יעשה כך וכך או באלו
 יש לו איכות פלוני ונאמת
 אינו בן (עיין תל"ע דפוס
 פראג מהדורא תנינא ח"ב
 בהוראת בנין התפעל).
 (ח) כופר נפש, הוראת
 כפר היא הכסוי ונפרת אף
 (בראשית ו' י"ד) וכן כפורת,
 והנה הכסוי יחפה את דבר
 המכוסה ומה כל ל' כפרה
 וקפד וקפד נפש, כי הוא
 ינסה העון ויחפה את
 האיש מהעונש; והכוונה כאן
 כי העושר הוא מזס' לעשיר

שלא יפגע איש בכבודו, אולם לרש אין לו כ"א לעשות את עצמו כאלו לא שמע גערה כלומר שלא ישיג ולא ישיח לנו על דברי חרפה ובוז. (ט) ישמח, ע"ד השאלה, ענינו התוספות; וכענין זה קראוהו לולטפח גדול טפח אוחק (בן מלך). ידעך, דעך ענינו הכנוי והכליון. (י) ואח נועצים חכמה, העושים כל דבריהם בענה וכוונה. חכמה, לדעת ענין חכמה כאן שלום, ויתנגד היטב למכה כי כמו שאמר ישכיל על ההלכה המסובבת מן השכל וכן עון וחטאת על העונש הבא עקב המרי כן נאמר על השלום חכמה, אך לא רגיתי לתרגם כן שלא להוליח המלה מפשוטה אם אין לורך לזה כל כך. (יא) הון מחבל, הלכתי בעקבות השל' רא"א שענינו הון המושג פתאום מבלי עמל בין לילה הי' ובין לילה יאבד, אולם הקובץ על יד אחת אחת ירבה הונו. (יב) תוחלת ממשבה, תרגמתי לפי דעת רוב המפרשים שענינו התוחלת הנמשכת לזמן רב, אם באמת השרש מאך יורה גם על העתקת הדב' לגמרי (ענטזיהען, וועגלחפעען) עיין ספר המלים להחכם געזעניוס, ולפי זה נוכל לתרג' (פערזאייטעלטע העפפנונג) כי זה יתנגד יותר אל תאזה באה. מחלה לב, לדעת רש"י מחלה, הוא בינוני, שאם יהיה שם לריך לבוא בסמיכות מזלת לב, אולם אין הכרח כי יובן בחסרון למ"ד מחלה ללב ונפלה אף השמוש בעבור פנישת שתי אותיות דומות כנודע: (יג) בו לדבר, הראב"ן פירש בו לדבר מוסר מחבל נפשו, ולדעתי מורה במאמר השני עומדת במקום שנים, וכן תרגמתי.

אכיש להשתגע ויורד רירו
 על זקנו וגו' (שמואל א' כ"ח):
 (יד) תורת חכם מקור
 חיים. שהיא מלמדו לסור
 ממוקשי מות: (טו) ודרך
 צוגדים איתן. קשה לו
 ולאחרים: (טז) כל ערום
 יעשה בדעת. מעשהו כגון
 דוד יבקשו לאדוני המלך
 נערה יפה וגו' (מלכים א'
 א'): וכסיל יפרוש אולת.
 זהו אשורוש (מגילה ב')
 ויפקד המלך יודעים היו
 שלא ישא לכולם ומי שהיה
 לו בת מטמניה: (יז) מלאך
 רשע יפול ברע. כגון בלעם
 שא"ל הקדוש ב"ה לך עם
 האנשים והרשיע להביא
 לבלק ענה רעה לכך נפל
 צרבו: וליר אמונים מרפא.
 זהו משה רבינו: (יח) ריש
 וקלון. דלית וקלון באין
 על פורע מוסר: (יט) נהיה.
 הוה. דבר אחר תחזה נהיה
 הקדוש ב"ה מתאוה שיעשה
 ישראל רגונו ונהיות תאותו
 באה ערבה לו ותועבת
 רשעים שיסורו מרעתם
 לשלחות תאותו: תערב
 לנפא. כשנא תאותו לו לאד'
 הוא ערבה לנפשו ולכך
 תועבת כסיל לסור מרע לפי
 שערב להם למלא תאותם:
 (כ) הולך את חכמים יחכם
 ורועה כסילים. המחברו לו
 כסילים להיות לו ריעים:
 ירוע. ירוכץ: (כא) חטאים
 תרדף רעה. אדם רשע
 רשעתו רודפתו עד השמדו:
 (כב) טוב ינחיל את זכותו
 ואת ממונו לבניו בניו אכל

(יד) תורת חכם מקור חיים
 לסור ממקשי מות:
 (טו) שכל טוב יתן חן
 ודרך בגדים איתן:
 (טז) כרערום יעשה בדעת
 וכסיל יפרש אולת:
 (יז) מלאך רשע יפול ברע
 וציר אמונים מרפא:
 (יח) ריש וקלון פורע מוסר
 ושמר תוכחת יכבד:
 (יט) תאוה נהיה תערב לנפש
 ותועבת כסילים סור מרע:
 (כ) הלך את חכמים וחכם
 ורעה כסילים ירוע:
 (כא) חטאים תרדף רעה
 ואת צדיקים ישלם טוב:
 (כב) טוב ינחיל בניו בניו
 וצפון לצדיק חיל חומא:
 (כג) רב אכל ניר ראשים
 ויש נספה בלא משפט:

חושך

הולך קרי. יחכם קרי

חוטא אינו מנחיל לבניו כי כפון חילו וממונו לכדי' כמו שכתוב ותשם אסתר את מרדכי על בית המן:
 (כג) רב אכל ניר ראשים. ראיתי במסורת הגדולה רב אובל שלזים זשלה רב קמלין והו חטף
 קמץ ומחבר עם אובל במקף ואובל ראיתי שם נקיד פתח (ר"ל סגול שהוא פתח קטן) וטעמו
 לעילא כמו את כל אובל הש"י הטובו' (בראשי' מ"א) ולפי נקודתו זה פתרונו הרבה תבואה באה
 לעולם ע"י ניר אנשי' דלים כלומר הרבה תורה יולאה ע"י תלמידים שרבותיהם למדין מהם מתוך
 פלפולס' שמפלפלים בהלכה: ויש נספה. ויש הרבה מהם שהם כלים מן העול' בשביל לא
 משפט שאינן נוהגין בשורה ולענין התבואה יש תבואה לוקה בשביל בעליה שאינו מוכיא
 מעשרותיה ומתנות עניים כמשפט. ורבותינו פירשו במסכת חגיגה ויש נספה על שלוחו של מלאך
 המות שמחלק שם בשם וממית את שלא הגיעו זמנו אבל אם כן הוא אין ענין סוף הפסוק לראשו:

חושך

(יד) דיא לעהרע דעם וויזען איזט לעבענסקוועללע, אום דען שלינגען דעם פֿערדערבענס צו ענטגעהען.

(טו) דער וואָהלטהעטיג געזינטע גיבט פֿדיינדליך, דער זיטטענלאָזע מירריש.

(טז) וואָס דער קלוגע אונטערניממט געשיהט מיט פֿאַרזיכט, דער נאַרר מאַכט זיינע טהאַרהייט אַללגעמיין בעקאַנט.

(יז) טריילאָזער באַטהע שטירצט אינו אונגליק, טרייער געשעַטטטרענער ברינגט הייל.

(יח) אַרמוטה אונד שמאַך טריפֿעט דען פֿעראַכטער דער זיטטענלעהרע,

ווער אויף צורעכטווייזונג מערקט, ווירד געעהרט.

(יט) בעגיערדע בעפֿריעדיגען איזט זעלענלוכט דען טהאַרען, איין אַבשייא איזט איהנען, דער דאַז לאַסטער פֿליעהט.

(כ) וועד מיט וויזען אומגעהט, ווירד וויזע,

ווער זיך אַן טהאַרען אַנשליעסט, ווירד זעלכסט איין טהאַר.

(כא) דיא זינדער פֿערפֿאַלגט דאַז אונגליק,

דען פֿראַממען ווירד גוטעם פֿערגאַלטען.

(כב) דער פֿראַממע פֿערערבט זיין גוט קינדעסקינדערן,

דאַז פֿערמעגען דעם זינדערס איזט דעם גערעכטען אויפֿבעוואַהרט.

(כג) אויך דער אַקקער דעם אַרמען איזט רייכהאַלטיג,

נור דורך שלעכטע פֿערוואַלטונג געהט מאַנכער צו גרונדע. ווער

(טו) שכל טוב, הכוונה כי טוב נפש נותן צדיק יפה המזמח לב המקבל, אולם דרך בוגדים (אשר יבגדו במוסר) הוא איתן חזק וקשה, ואם גם לפעמים יגמלו טוב כל יתנו בסגר פנים יפות. (טז) כל ערום, לדעתי הענין כי כל מה שיחפון הערום לעשות הוא כמוס וחתום בדעת (כלומר דעתו), כי לא יגלה סודו לאחר, אולם הנסיל יפרוש אולתו. (יז) מלאך רשע, תרגמתי כדעת החכם הרא"א, אולם יתכן גם לפרש על פי דעת הרלב"ג שענינו מלאך של רשע, ואם גם בא הוספד אין זה זר כל כך ונוכל לפרש מלאך רשע, והכוונה כי מלאך איש רשע יכול ברע בילא יאמינו לדבריו ולזה לא ימלא חפץ שולחו, אך ליר מאנשי אמונים ימלא מרפ' וגם יפיק רלון המשלח, ויהיה תרגומו: דער חבגעי זאנדטע דעם בעזעוויכטס פֿעלזט אינו אונגליק, דער באַטע דער טרייען פֿינדעט הייל. (יט) תאוה גדיה, מלת כסילים במאמר השני עומד במק' שנים ונפש הוא מענין רלון כמו אל תחניי בנפש כרי (תהלים כ"ז י"ב) ושעור הכתוב הכסילים כל חפלים למלאות תאוותם ולכן תועבה להם כל איש סור מרע, וזה סרו דברי ריבות של השלם רא"א נגד תרגום של החכ"ר ד"ר פ"ל ע"ש, והחכ"ר

געזעניזט בספר המלים שלו צאר נהיה מלשון ערני (פֿערבאָטענע בעגֿיערדע) וגם זה מסכים לעיקר הכוונה. (כ) ורועה כסילים ירוע, לדעתי גם זה מענין ריע, וריע ורועה אחים הם, כלומר הרועה את כסילים יהיה כמותם. (כא) חטאים תרדף רעה, תרגמתי כדעת הכשדי כי זה פשטות הנחוש. ישלם, המשלם וראב"ע אמר השם וגם זה נכון. (כב) טוב ינחיל בני בנים, האיש הטוב ינחיל נכסיו לא לבד לבניו כ"א גם לבני בניו, ואולם החוטא לא ינחיל גם לבניו, כי קנינו כפון ושמור להיות לאיש זדיק, (רלב"ג), (ולפני ראב"ע היתה הגירסא ילפון ולזה כתב ילפון ה'). (כג) רב אבל, הכוונה כי גם חלקת שדה לא טובה אשר לאיש רש יש בה אכל רב אם יודע לעבוד את אדמתו כראוי, ויש נספה בעבור שלא ידע משפט עבודת השדה. ובעיקר הענין הלכתי בעקבות הראב"ע והרד"ק.

(כד) חושך שנתו . סופו
שזנף את בנו שראוהו
בסופו יולד לתרבות רעה :
שחרו מוסר . תמיד לבקרים
מייסרהו : (כה) לשבע
נפשו . דומה שיהא שבע
(סא"א ונכתב תחתיו)
תחסר אינו דומה שיהא
השבע :

(נד) חושך שבטו שזנא בנו
ואהבו שחרו מוסר :
(נה) צדיק אכל לשבע נפשו
ובטן רשעים תחסר :

יד

(א) חכמות נשים בנתה ביתה
ואולת בידיה תהרסנו :
(ב) הולך בישרו ירא יהוה
ונלוז דרכיו בזהו :
(ג) בפיו אויל חטר גאוה
ושפתי חכמים תשמורם :
(ד) באין אלפים אבוס בר
ורבתבואות בכה שור :
(ה) עד אמונים לא יכוב
ויפיה כזבים עד שקר :
(ו) בקש לץ חכמה ואין
ודעת לנבון נקל :
(ז) לך מנגד לאיש כסיל
ובל ידעת שפתי ידעת :
(ח) חכמת ערום הבין דרכו
ואולת כסילים מרמה :
(ט) אולים יליץ אשם
ובין ישרים רצון :

יד (א) חכמת נשי' בנתה
ביתה . חכמות נקוד
פתח שאינו שם דבר אלא
החכמות שנשים בנות את
בתיהן שמתקיימות על
ידיהן כמו אשתו של איז בן
פלת כמו שמפורש בס' חלק:
ואולת . ואשה שוטה : בידיה
תהרסנו . תהרס ביתה זו
אשתו של קרח : (ב) הולך
בישרו ירא . מי שהוא ירא
ה' ומי שהוא נלוז דרכים
כלומר עקוס דרכיו בזהו
להקב"ה : (ג) בפיו אויל
חטר גאוה . כגון פרעה
שאמר (שמו' ה') מיה' אשר
אשמע בקולו: תשמורם . כמו
תשמרם תשמור את החכמי' :
(ד) באין אלפים אבוס בר .
באין שורים האבוס ריקס
שאפילו תבן איז מכוי בבית .
בר נקי ורקיס כלומר במקו'
שאין ת"ח איז הוראה נמלא'
כהלכה : (ה) ויפיה כזבים .
ותמיד מדבר כוזב עד שקר :
(ו) בקש לץ חכמה . כשהוא
לריך א החכמה אינו מולאה
בלבו : (ז) לך מנגד לאיש
כסיל . מהתחברתמיד אללו:
ובל ידעת . סופך שלא ידעת
חכמה : (ח) חכמת ערום .
מי שהוא חכם הבין דרכו
לפלא אורחותיו : ואולת
כסילים . היא המרמה
שבלנס סופס שמביאתם
לידי טפשות : (ט) אולים
יליץ אשם . שהם חוטאים

שכריבין לתת ממון למי שחטאו לו ויליץ בעד' אשמש שהם מביאים בממונס לו כמו הפלשחים
שנאמר (שמואל א' ל') קחו לכם טחורי זהב ועבברי זהב והנצחם לאלהי ישראל אולי
יקל ידו מעליכם . אשם אמנד' א בלע"ז : ובין ישרים רצון . אפיימיני"ט בלע"ז הקב"ה מרוכה להם :
לכ